

6. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. / Постанова КМУ від 9 червня 2011 р. № 650, м Київ.

Чепурний О.В.

здобувач,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

АНАЛІЗ ІНДИКАТОРІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Сучасний стан економіки України потребує вивчення існуючих проблем і потенційних ризиків соціально-економічної незадоволеності громадян з метою пошуку чинників стабілізації економіки та забезпечення соціальної безпеки держави. У зв'язку із цим актуальним є питання забезпечення соціальної безпеки, яка визначає параметри життєздатності соціально-економічних структур у процесі трансформаційних перетворень.

Згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки, соціальна безпека – це такий стан розвитку держави, при якому вона здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз [1]. Методика в цілому передбачає розрахунок інтегрального індексу економічної безпеки – зведеного показника по окремих галузях економіки країни. Рівень соціальної безпеки держави оцінюють за значенням інтегрального індикатора соціальної безпеки, складовими якого є чотирнадцять індикаторів соціальної безпеки. Слід зазначити, що із 14-ти індикаторів: сім є дестимуляторами, коли зростання їх фактичних значень стосовно попередніх періодів є негативним показником, а сім стимуляторами, зростання фактичних значень котрих є позитивною тенденцією (табл. 1). Зазначені індикатори характеризують різні сторони рівня і якості життя та слугують засобом дослідження, прогнозування, регулювання, зіставлення у процесі соціально-економічного розвитку держави.

Таблиця 1

Індикатори соціальної безпеки України в 2001-2011 роках

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1	Частка населення із сукупними витратами, які нижче 75% медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності), %	не більше 25	27,2	27,2	26,6	27,3	27,1	28,1	27,3	27	26,4	24,1	25,4
2	Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму, %	не більше 40	82,7	83,3	76,2	65,6	55,3	50,9	29,3	17,7	15,5	23,9	7,8
3	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	не менше 3	1	1,1	1,35	1,63	1,91	2,21	2,54	2,88	2,72	2,56	2,76
4	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, разів	не менше 1,5-2	0,13	0,14	0,15	0,21	0,78	0,78	0,78	0,8	0,82	0,84	0,81
5	Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін, разів	не менше 1	1,1	1,16	1,11	1,18	1,28	1,12	1,11	1,15	0,9	1,05	1,03
6	Відношення сукупних витрат 10% найбільш забезпеченого населення до 10% найменш забезпеченого, разів	не більше 8	4,6	4,5	4,4	4,6	4,6	4,7	3,6	3,7	3,6	3,5	3,4
7	Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, %	не більше 50	62,6	59,1	58,6	57,5	56,6	53,2	51,4	48,9	50	51,6	51,3
8	Рівень безробіття (за методологією МОП), %	не більше 10	10,9	9,6	9,1	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	6,8	8,1	7,9
9	Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад шість місяців до загальної чисельності безробітних), %	не більше 25-30	79,2	78,2	75,8	69,1	60,8	55,9	51,4	45,2	42,2	52,9	46,3
10	Нааявність житлового фонду в середньому на особу	не менше 25	20,7	21,3	21,6	21,8	22	22,2	22,5	22,8	23	23,3	23,5
11	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 осіб	не більше 60	68	67	68	68	68	69	70	70	72	72	71
12	Обсяг витратків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків до ВВП	не менше 4	2,66	3,34	3,63	4,39	3,51	3,63	3,71	3,54	4	4,13	3,72
13	Обсяг витратків зведеного бюджету на освіту, відсотки до ВВП	не менше 8,3	4,68	5,43	5,6	5,31	6,07	6,21	6,15	6,43	7,31	7,37	6,55
14	Охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, %	не менше 100	98	98	98	99	99,3	99,4	99,5	99	99	97	99

За даними Державного комітету статистики України: www.ukrstat.gov.ua

Аналіз індикаторів соціальної безпеки з 2001 по 2011 рр. виявив такі тенденції: невідповідність пороговому значенню індикатора «відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму», значення якого незважаючи на незначне зростання до 2,76 разу у 2011 р., все-таки знаходилося у небезпечній зоні [2].

За останні десять років сукупні витрати на одну особу зростають швидшими темпами, ніж прожитковий мінімум. При цьому слід відмітити значне зменшення частки населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими від прожиткового мінімуму, до 7,8%, якщо 2006 року цей показник становив 50,97%.

Незважаючи на зростання показника відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму із 2001 по 2012 рік у 6 разів, протягом аналізованого періоду спостерігається невідповідність зазначеного індикатора граничному розміру, який дорівнює 1,5 – 2.

Після розрахунку відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін було виявлено зростання сукупних ресурсів домогосподарств швидшими темпами, ніж підвищення цін на товари та послуги, тобто збільшення ресурсів домогосподарств випереджало інфляцію. Винятком є 2009 рік, оскільки індекс сукупних ресурсів є меншим майже на 10 в.п. за індекс споживчих цін, що, на нашу думку, є наслідком другої хвилі економічної кризи в країні та світі.

Аналіз співвідношення доходів 20% найбільш та 20% найменш забезпеченого населення України за 2001-2011 рр. виявив зменшення величини зазначеного індикатора, починаючи з 2009 р., на 0,2 в.п., що є безумовно позитивною тенденцією, оскільки вказує на скорочення розриву між найбагатшим та найбіднішим населенням.

Оптимальне значення показника «частка витрат на харчування у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств» було досягнуто лише у 2008 р., у всіх інших роках індикатор перевищував 50%, перебуваючи в небезпечній зоні.

Починаючи з 2001 р., рівень безробіття в Україні поступово знижувався і у 2008 р. становив 6,4%, що є позитивним явищем. Зростання показника відбулося у 2009 р. до 8,8%, що пояснюється масштабним розгортанням економічної кризи в країні. У 2012 р. рівень безробіття зменшився на 0,4 в.п. порівняно з попереднім роком. Пороговим значенням рівня безробіття, обчисленим за методологією МОП, відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, є 10%, тобто фактичні значення даного індикатора соціальної безпеки протягом усього аналізованого періоду знаходились у безпечній зоні. Одним із негативних явищ на ринку праці України є поширення довготривалого безробіття. Упродовж 2001-2012 років виявлено позитивну тенденцію до зменшення частки довготривалих безробітних з 2001 до 2009 року (з 79,2 до 42,2%). Протягом усього досліджуваного періоду, незважаючи на тенденцію до зниження, цей індикатор соціальної безпеки знаходився в небезпечній зоні. Крім того, негативним явищем є доволі висока середня тривалість періоду незайнятості, яка протягом 2001-2012 років (за винятком 2008, 2009, 2011 та 2012 рр.) була більшою, ніж один рік.

Показник «наявність житлового фонду в середньому на особу» протягом 2001-2011 років щорічно зростав: із 20,7 м² на 1 жителя у 2001 р. до 23,3 м² у 2011 р. Цей індикатор знаходиться в небезпечній зоні, оскільки його значення менше порогового, що становить 25 м².

Високий рівень захворюваності населення є одним з найбільш небезпечних загроз соціальній безпеці держави, який аналізується за показником кількості

вперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 осіб. Такий індикатор протягом усього аналізованого періоду знаходився в небезпечній зоні. Більше того, спостерігається динаміка до підвищення значення показника, причому темпи його зростання є загрозливими (якщо у 2001 р. на 100 осіб зареєстровано 68 випадків захворювань, то у 2010 р. – 72). У 2011 р. індикатор продовжував знаходитися у небезпечній зоні, незважаючи на зменшення значення до 71 випадків захворювань. Якщо розглядати динаміку обсягу видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я у відсотках до ВВП, то слід відмітити, що 2001-2004 роки характеризуються щорічним зростанням величини індикатора. У 2009 та 2010 рр. спостерігається тенденція до зростання показника і перебування його значення у безпечній зоні. Негативним явищем є зменшення показника у 2011 р. до 3,72, що є нижчим від оптимального значення. У 2012 році спостерігається зростання показника до 4,15, що відповідає оптимальній межі.

Виконаний аналіз виявив, що протягом 2001-2012 рр. рівень державного фінансування освіти в Україні був незадовільний. Водночас виявлена тенденція до щорічного збільшення показника «обсяг видатків зведеного бюджету на освіту у відсотках до ВВП» до 2010 р., з наступним зменшенням у 2011 р.

Під час аналізу рівня соціальної безпеки розраховується показник, що відображає рівень охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, значення якого, починаючи з 2008 р., зменшувалося. У 2010 р. лише 97% випускників 9-х класів продовжили навчання для здобуття повної середньої освіти, у 2011 р. їх частка становила 99%.

Систематизація здійсненого аналізу дозволяє твердити про значні зміни в соціальному середовищі України. Так, значення деяких індикаторів соціальної безпеки поліпшувалися і наближалися чи навіть перевищували оптимальні, інші – навпаки, знижувалися до граничного рівня. Таким чином, у 2011 році відбулося зростання індикаторів: частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму; відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін; рівень безробіття. Інші показники продовжують знаходитися в небезпечній зоні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, наказ від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>
2. Завора, Т.М. Аналіз та оцінка індикаторів стану соціальної безпеки України / Т.М. Завора, О.В. Чепурний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1365>